

Byggðapróun og fjármagnsflutningar

Rekstur hins opinbera og svæðisbundinn hagvöxtur

Vífill Karlsson

Dósent og ráðgjafi

SSV þróun og ráðgjöf – Háskólinn á Akureyri

Erindi flutt á ráðstefnunni

Afli í auðlindum Vestfjarða

Ísafirði, laugardaginn 30. apríl 2011.

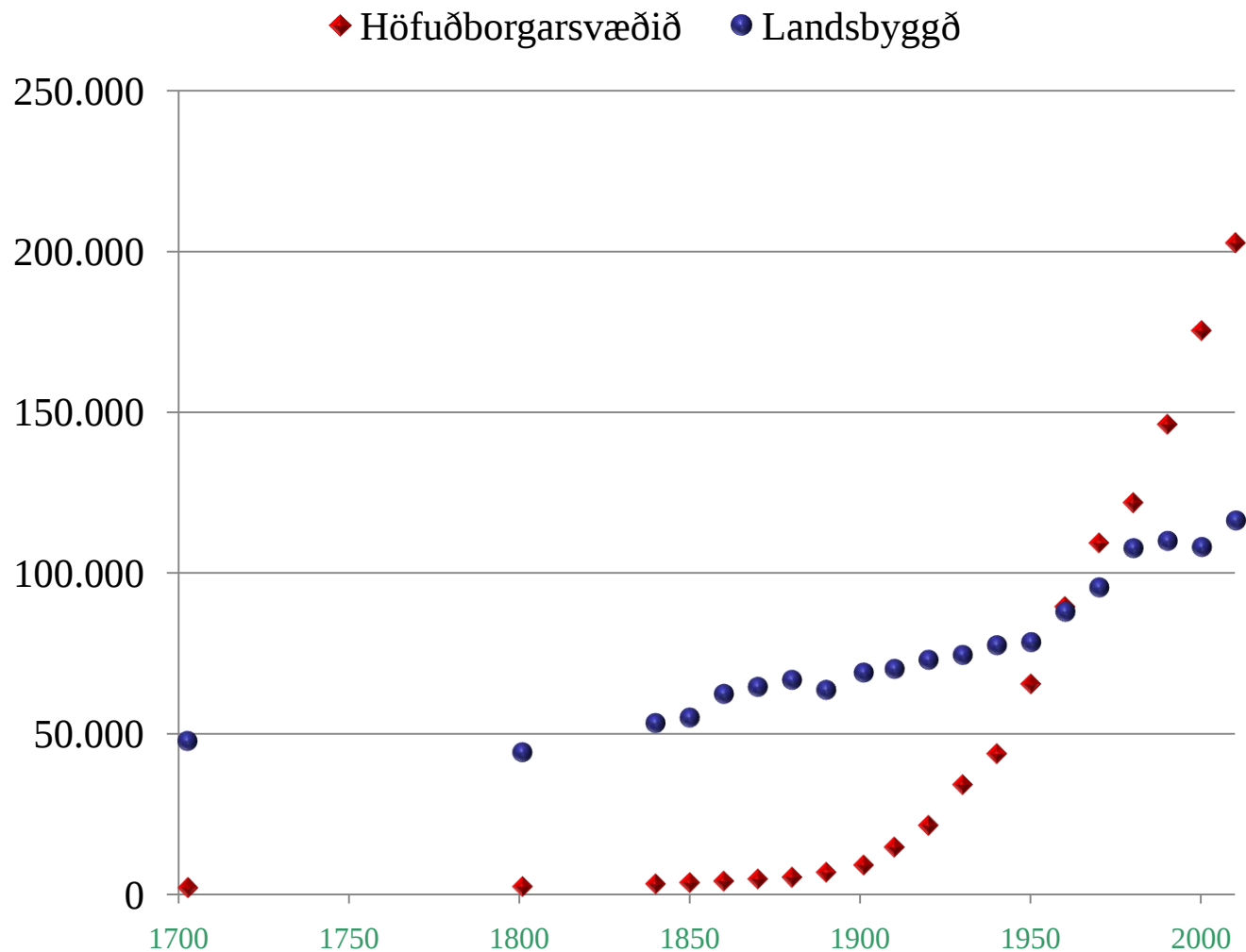
Yfirlit erindis

- Áhrif hins opinbera á vöxt og viðgengi hagkerfa
- Viðskiptasamband landssvæða
- Margfeldisáhrif
 - Svæðisbundin
 - Á milli svæða
- Vöxtur hins opinbera
- Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum
- Vangaveltur að lokum

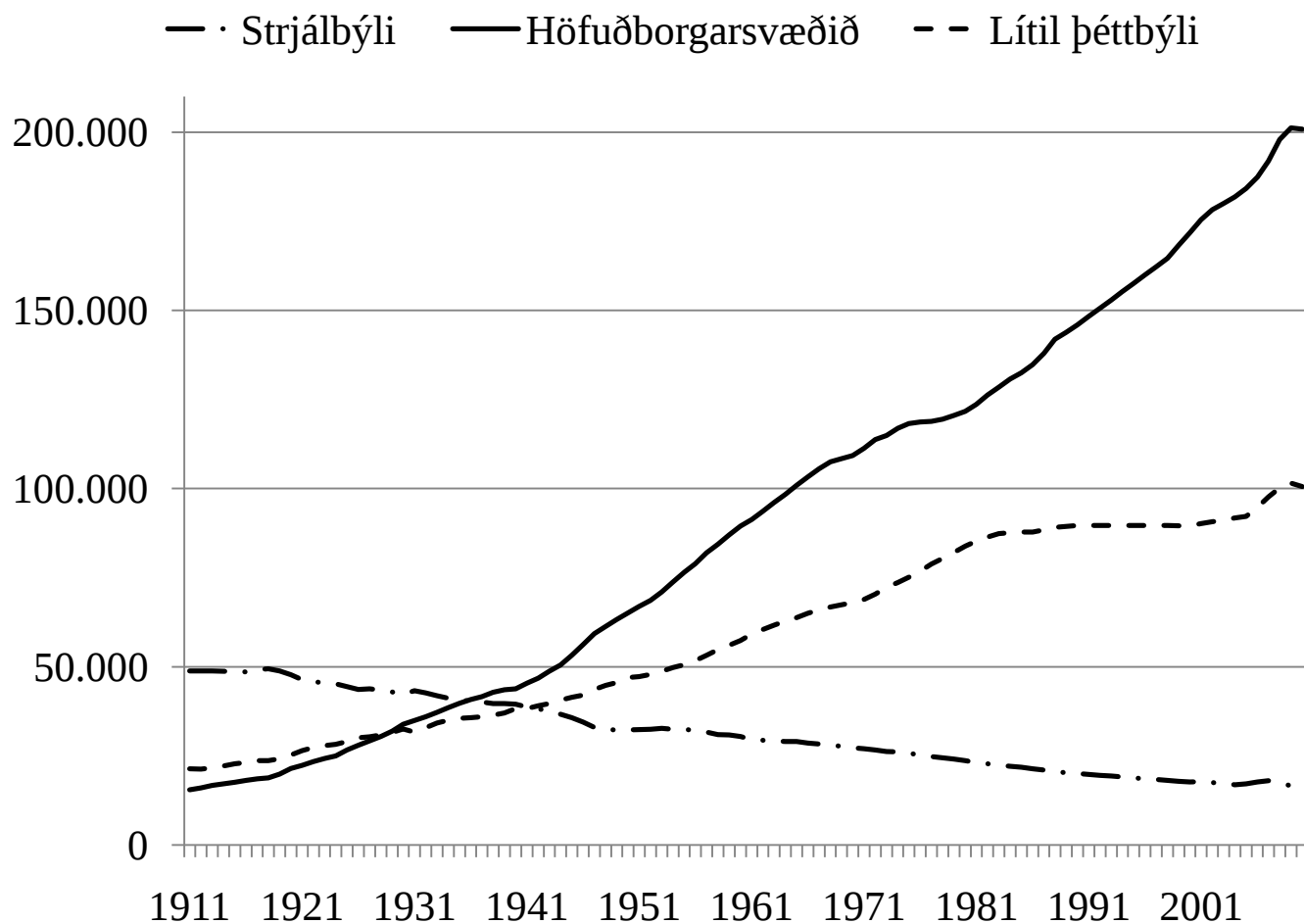
Hið opinbera og efling byggðar

- Í bókinni Kvosin segir að
 - árið 1788, eftir að verslun var gefin frjáls á Íslandi, höfðu Íslendingar áhyggjur af vexti og viðgengi kaupstaða (þéttbýla) og veittu opinberum styrkjum til búsetu í bæjum. Þar má nefna m.a.
- 20 ára undanþágu frá sköttum
- Fríar byggingalóðir
 - Kaupstaðirnir voru Reykjavík, Grundarfjörður, Ísafjörður, Akureyri, Eskifjörður og Vestmannaeyjar

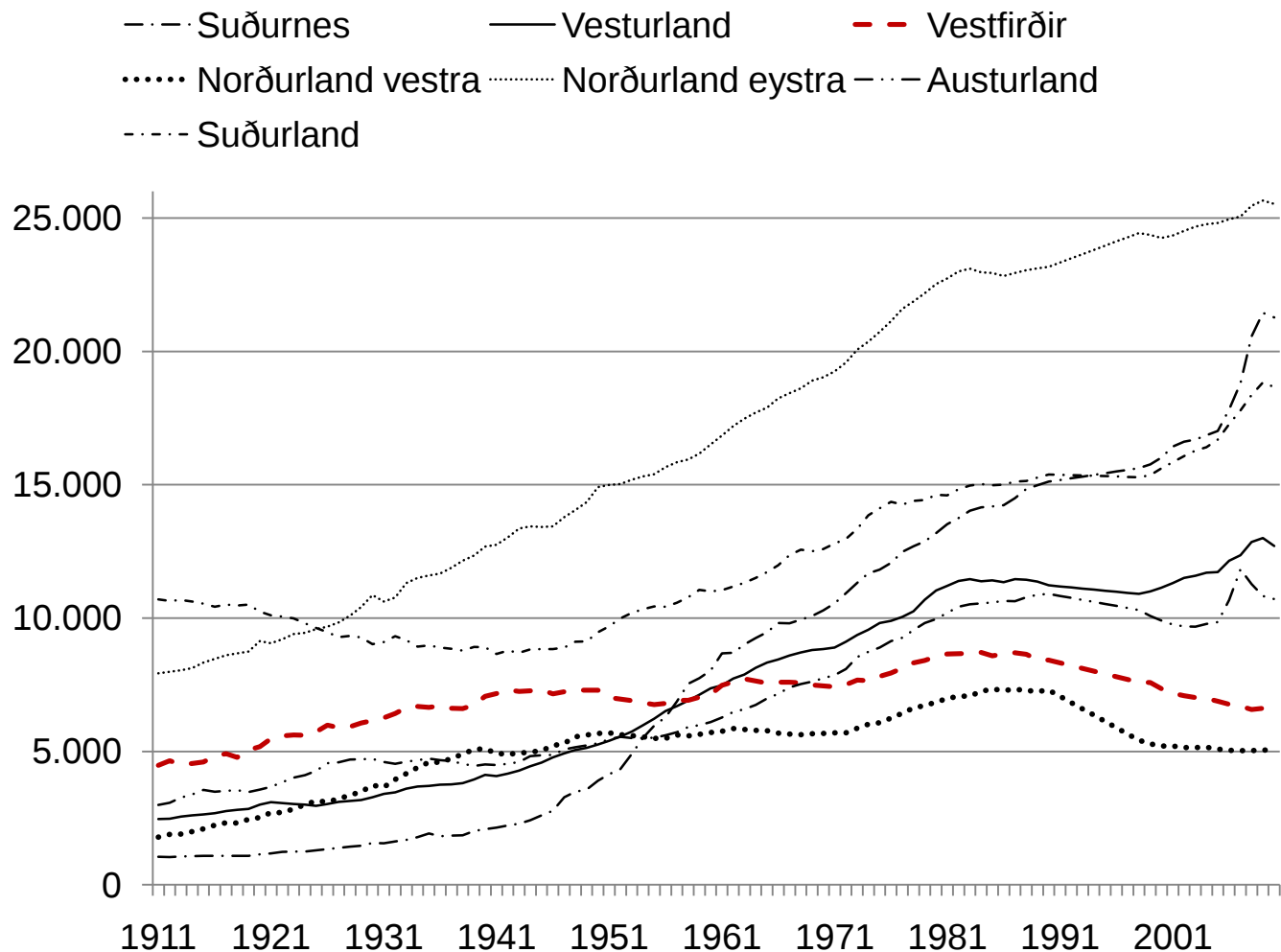
Íbúafjöldi höfuðborgarsvæði landsbyggð

Íbúafjöldi höfuðborgarsvæði, þéttbýli utan höfuðborgarsv. og dreifbýli

Íbúapróun í litlum þéttbýlum eftir kjördæmum (utan hbsv)

Spurt var

- Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum og hvaða áhrif hefur hugsanlegt misræmi á því á svæðisbundinn hagvöxt.
- Íbúapróun

Sjónarhorn

- Velferðarhagfræði
 - Tími og rými
 - Landfræðileg vídd
 - Hvers tekjur eru útgjöld hins opinbera
 - Hvers skattar eru tekjur hins opinbera
 - Keynesísk nálgun á útreikningi hagvaxtar fyrir afmörkuð hagkerfi
-

Umsvif hins opinbera hafa áhrif

Örva kreppuhagkerfi

- Hið opinbera getur **örvað** hagkefið **aukið** **atvinnustig** með
 - Lækkun skatta
 - Auknum útgjöldum
 - Auknum fjárfestingum
- SKATTAR<ÚTGJÖLD
- ÖFLUN<RÁÐSTÖFUN

Slá á þenslu

- Hið opinbera getur dempað hagkefið **dregið úr atvinnustigi** með
 - Hækkun skatta
 - Dregið úr útgjöldum
 - Dregið úr fjárfestingum
- SKATTAR>ÚTGJÖLD
- ÖFLUN<RÁÐSTÖFUN

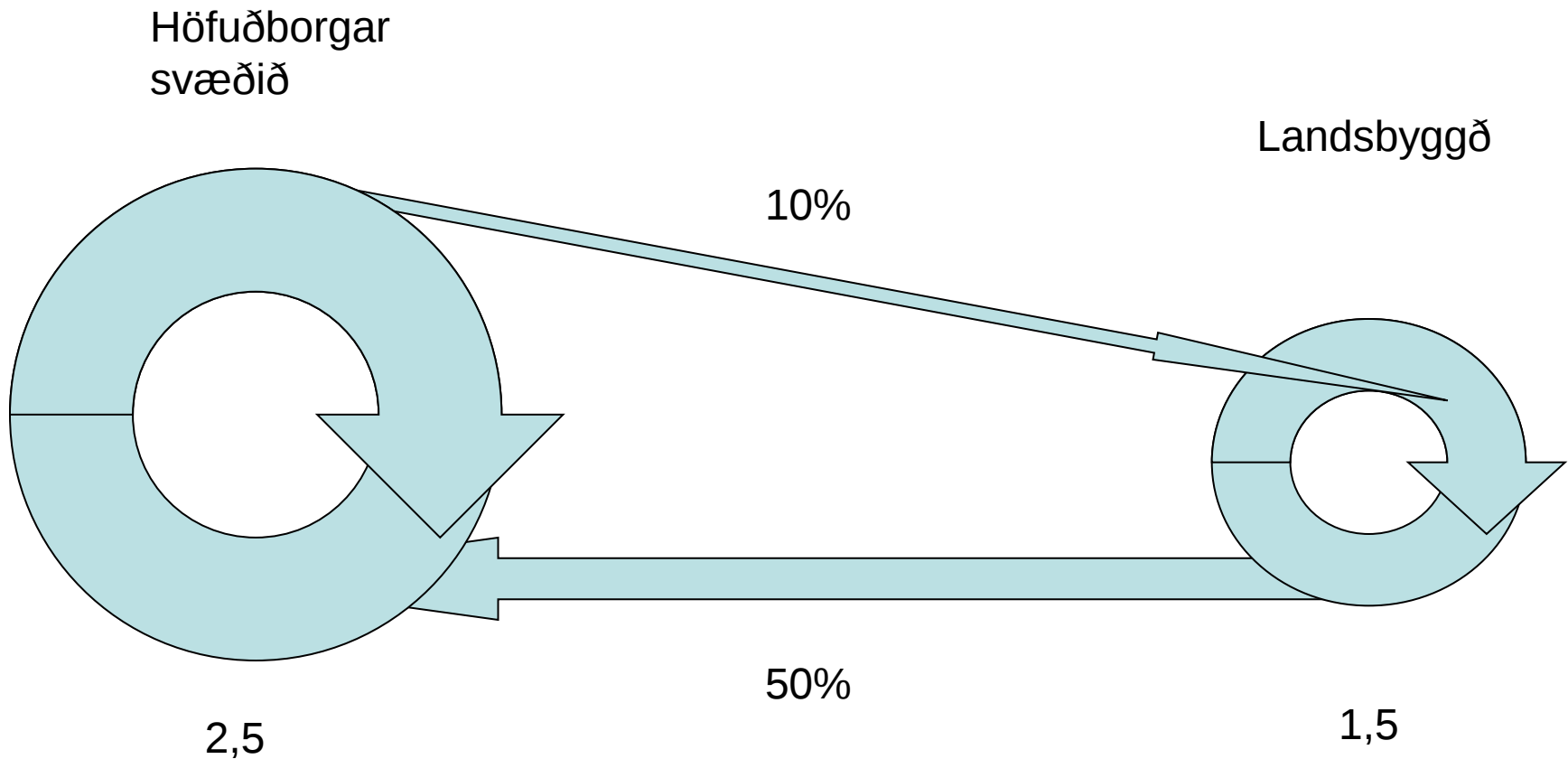
Viðskiptasamband landssvæða

- Verslun landsbyggðar við höfuðborgarsvæði
 - Matvöruverslun
 - Sérvöruverslun
 - Sérfræðipjónusta
 - Bankaviðskipti
 - Tryggingar
 - Flutningar
- Verslun höfuðborgarsvæðis við landsbyggð
 - Matvöruverslun og afþreying í tengslum við frístundaiðkun
 - Sumarfrí

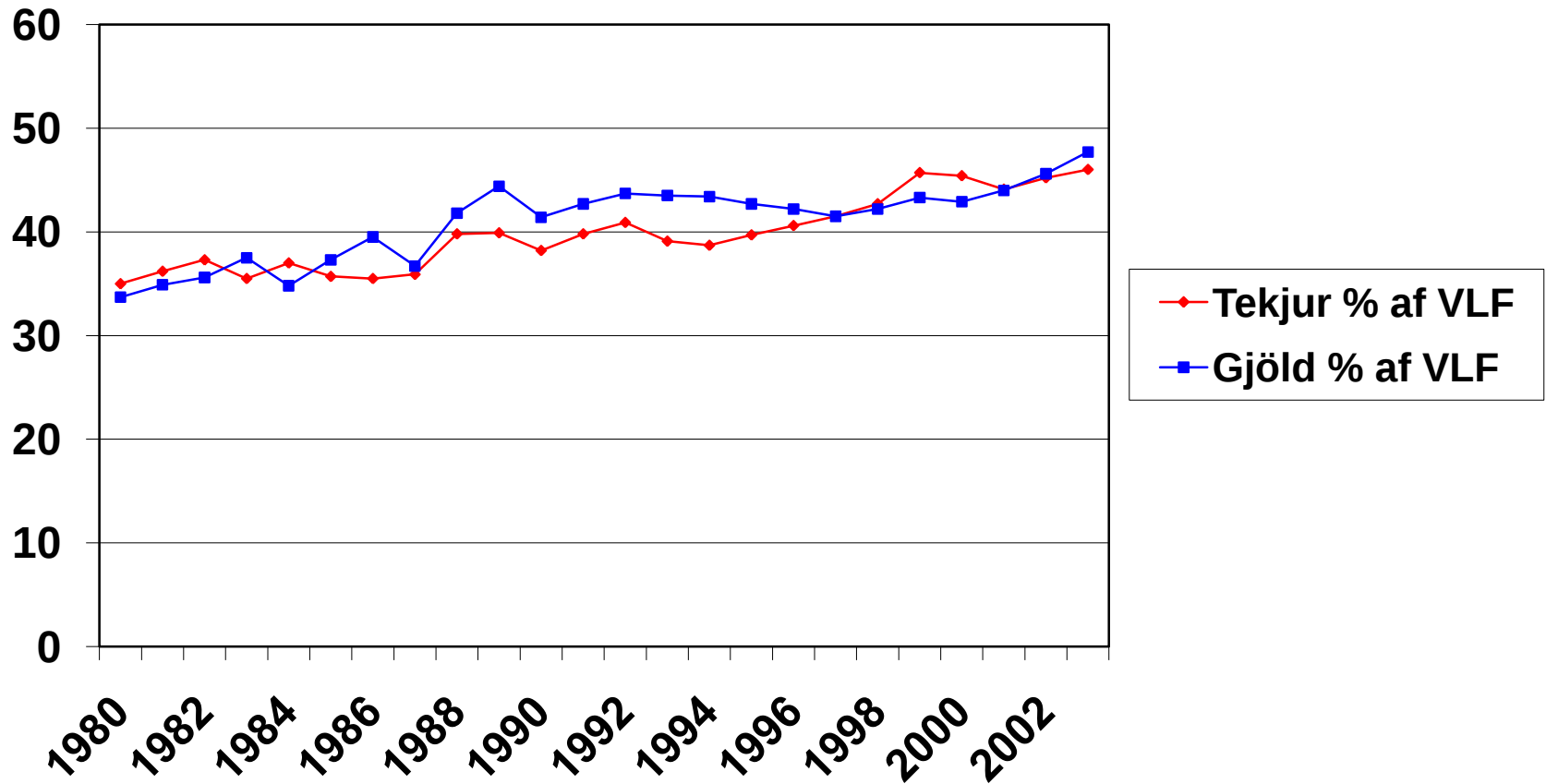
Margfeldisáhrif

- Svæðisbundin
 - Á höfuðborgarsvæðinu 2,5
 - Á landsbyggðinni á bilinu 1,2-1,7
- Á milli svæða
 - Landsbyggð ráðstafar af 30-80% af tekjum sínum á höfuðborgarsvæðinu.
 - Höfuðborgarsvæðið 10-20% af tekjum sínum í hendur lögaðila á landsbyggðinni.

Landfræðileg margfeldiáhrif

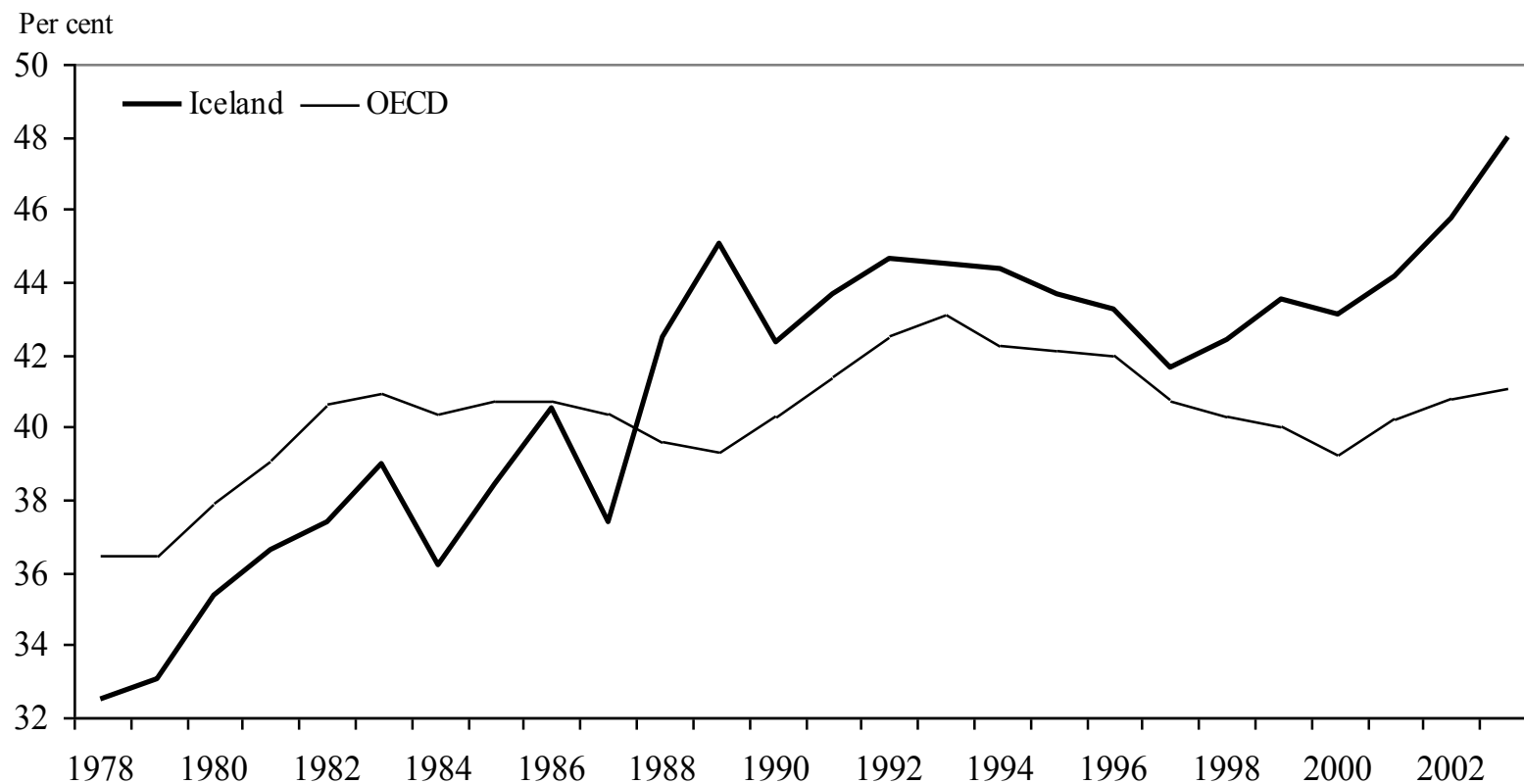

Vöxtur hins opinbera 1980-2003

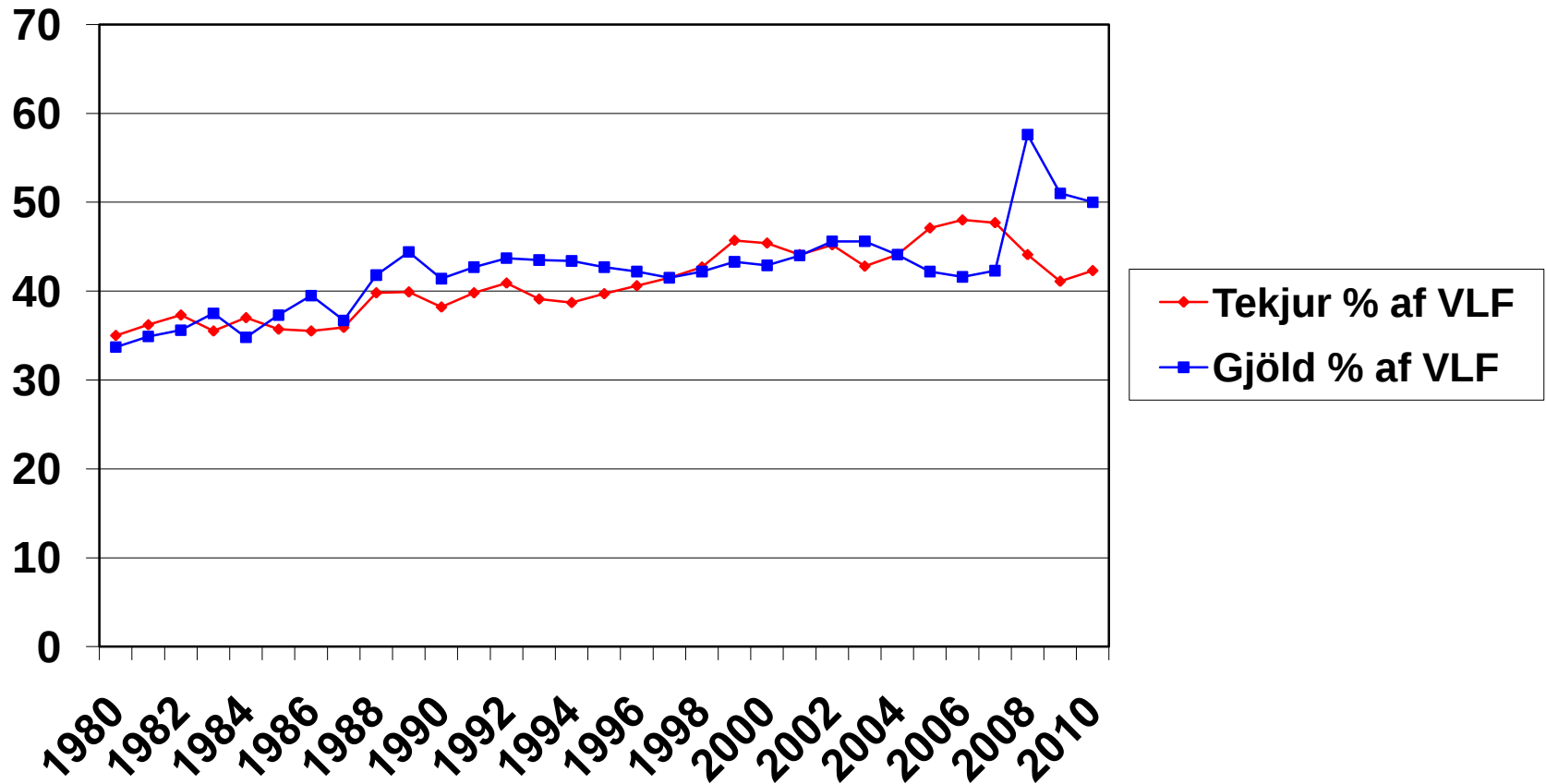
Public expenditure

Per cent of GDP

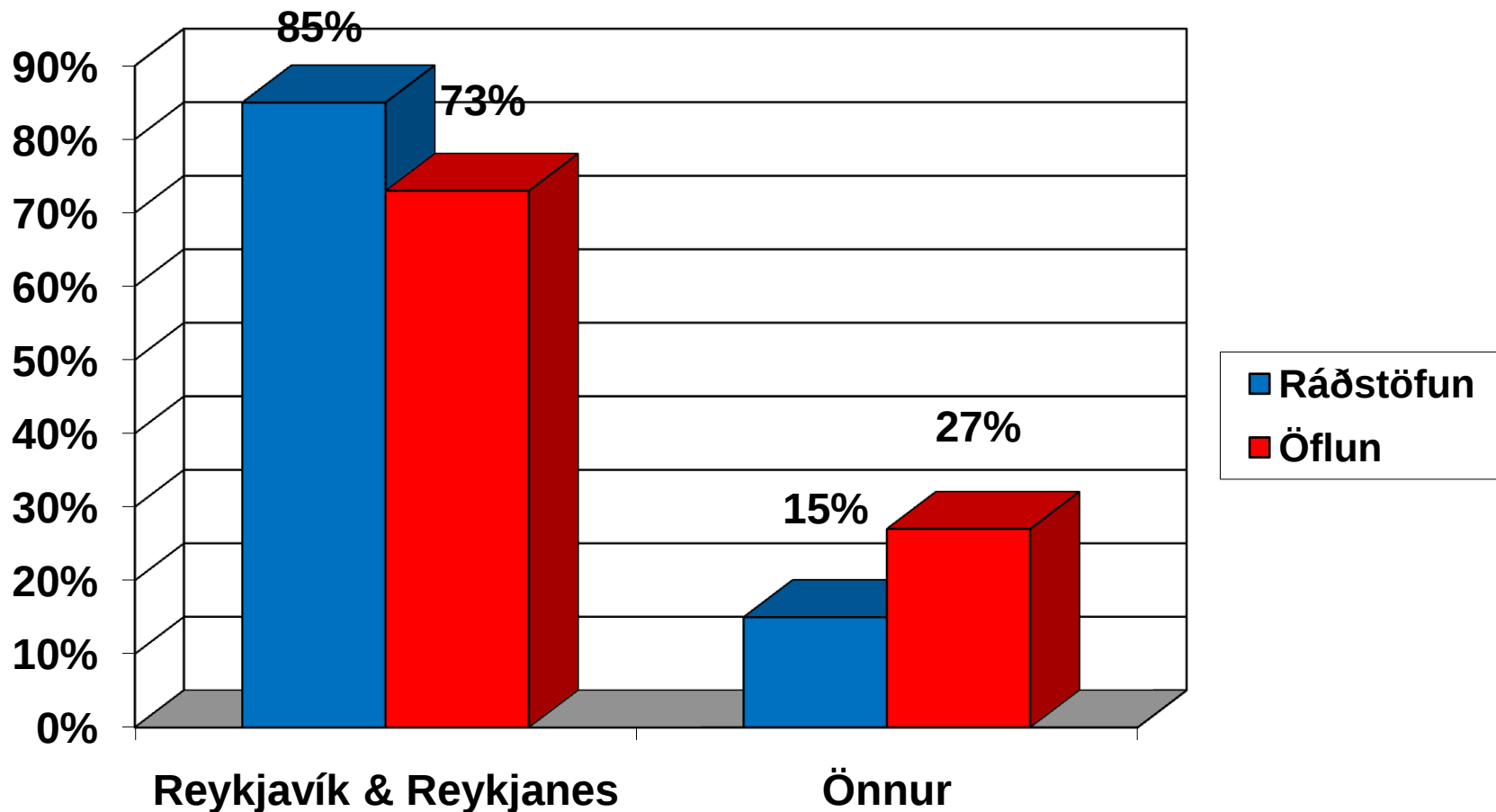

Source: OECD/Berglind Ásgeirsdóttir

Vöxtur hins opinbera 1980-2010

Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum

Túlkun

- Önnur hver króna sem innheimt er af hinu opinbera á landsbyggðinni er ráðstafað þar.

Samanburður við Ísland

- Þetta er það sama og ef önnur hver króna af tekjum ríkisins færi til greiðslu á erlendum skuldum
 - Ca. 250 ma.kr. á ári.
 - Alvarlegt fyrir staðbundið hagkerfi eins og Ísland/Vestfirði
-

Mjög alvarlegt í ljósi...

- Miklir fjármunir eru í húfi
 - Hversu mikill vöxtur hins opinbera hefur verið
 - Hversu veik landsbyggðin hefur verið að öðru leyti
 - Gríðarleg endurskipulagning í flestum grunnatvinnugreinum:
 - Sjávarútvegur, landbúnaður, smáiðnaður (föt, tré)
-

Aðrar ytri aðstæður

Með

- Vegir
- Fjarskipti
- Skólar (háskóli)

Móti

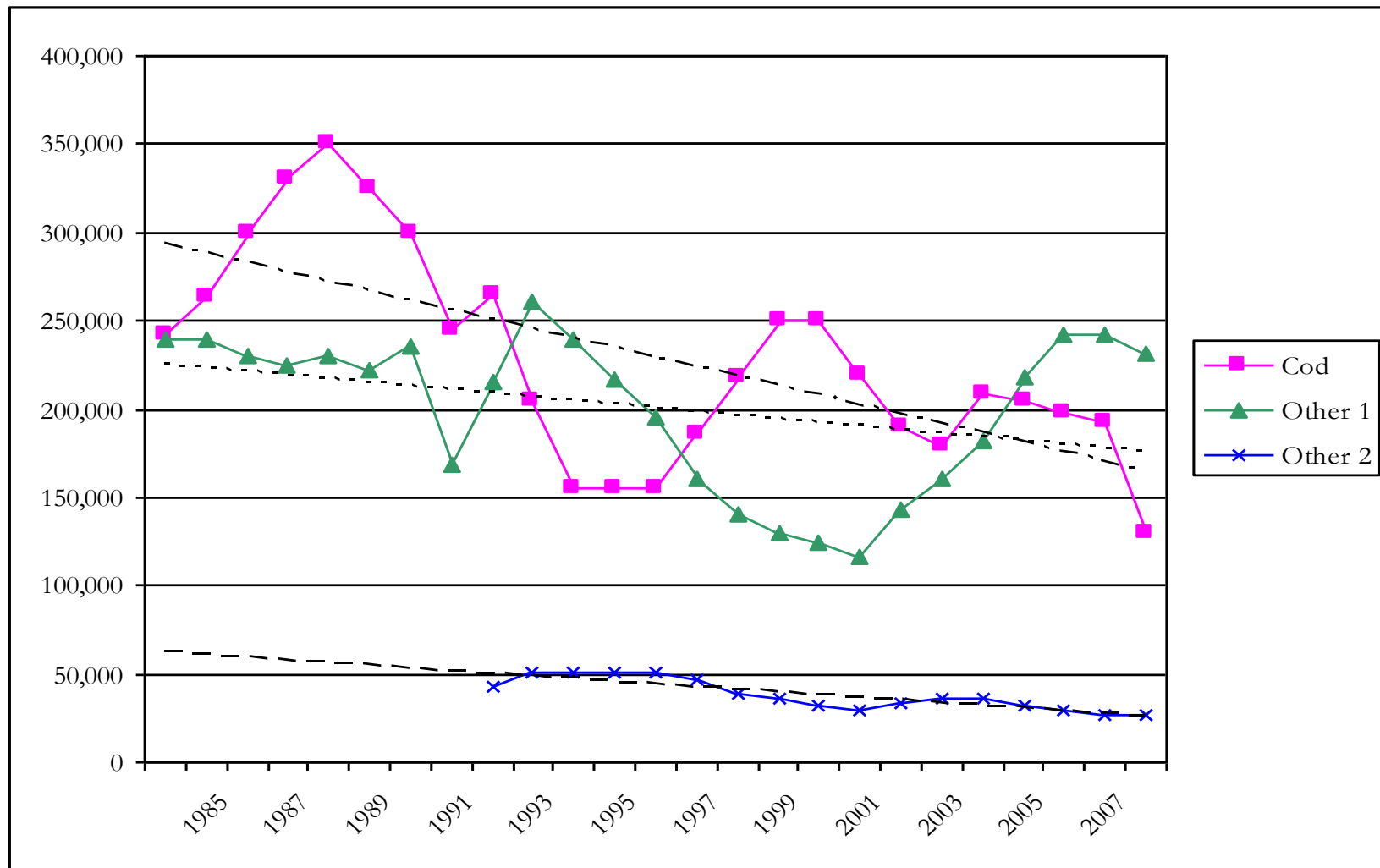
- Vöxtur hins opinbera
 - Óstöðugur vinnumarkaður
 - Fiskveiðikvótinn
 - Vöruflutningar (sjó/land)
 - Raforkuverð
 - Bensín og olíur
 - Almenningsamgöngur (?)
-

Þróun bensínverðs 1972-2010:

95 okt. bensín á verðlagi ársins 2010

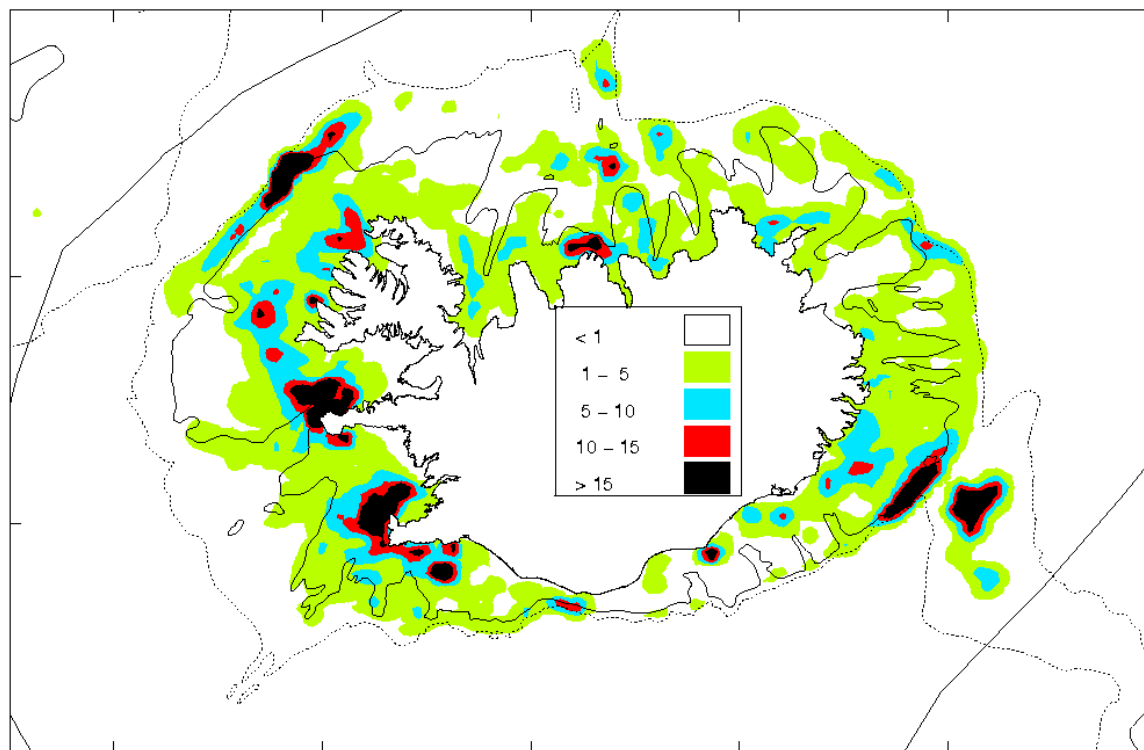

Veiðiheimildir þorsks og annarra tegunda frá árinu 1984-2007

Þorskur. Meðalveiði á hverja fersjómílu árið 2005.

Mynd: Hafrannsóknastofnun.

Hvað er til ráða?

- Flutningur opinberra “starfa”/verkefna
- Lægri skattar á landsbyggðinni

Eiginleiki opinberra starfa

- Þekkingarfrek
 - Stöðugleiki
 - Vel launuð
-

Hvers vegna fjölgun opinberra starfa utan höfuðborgarsvæðisins?

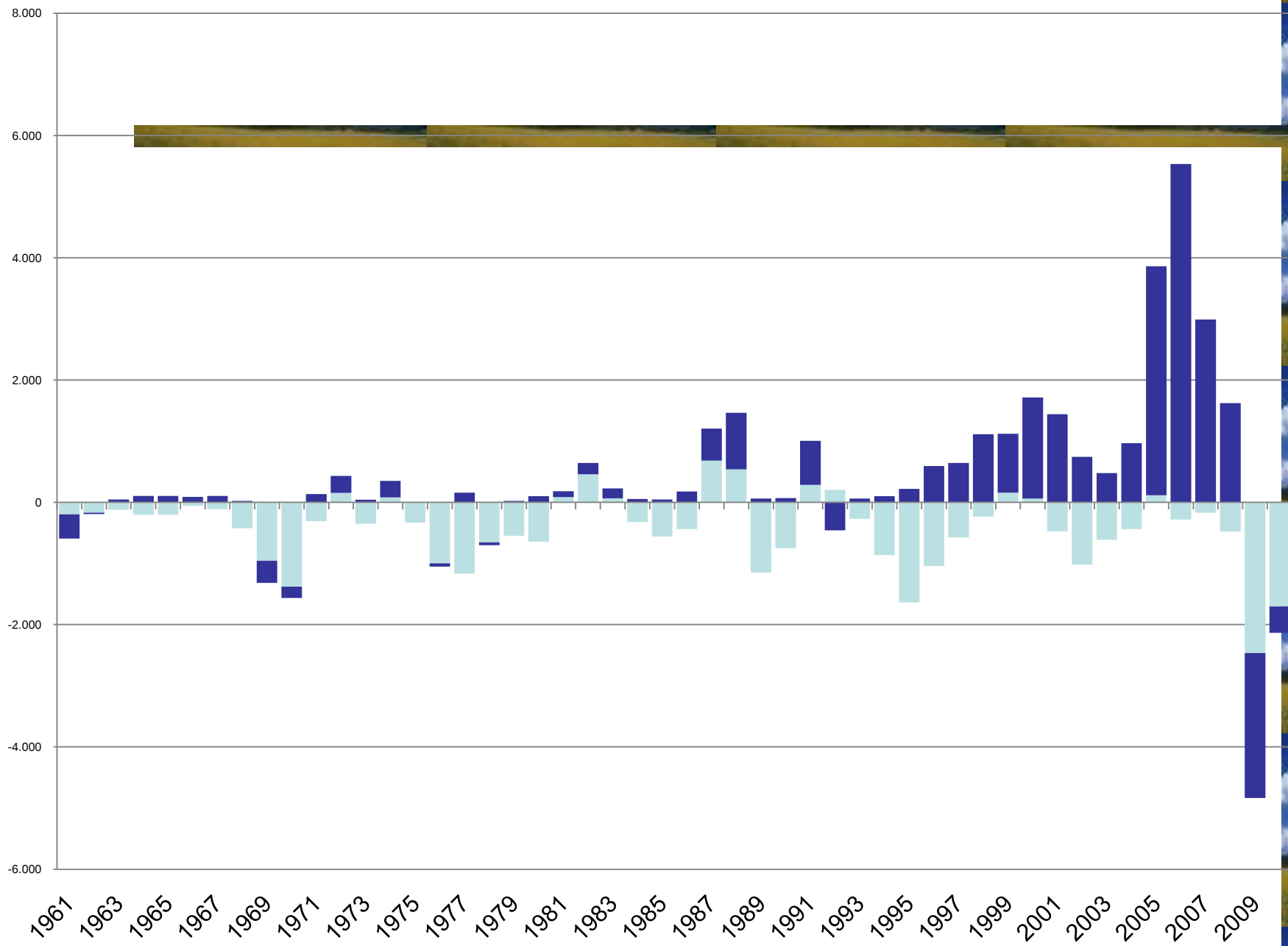
- Dregur úr óheppilega hraðri fólksfjölgun á höfuðborgarsvæðinu
- Gerir Íslands samkeppnishæfara í alþjóðlegu samhengi um íbúa
 - Stuðlar að fjölbreytni búsetukosta
- Gerir landið allt öflugri heild
 - Landnýting
- Konur

Takk fyrir!

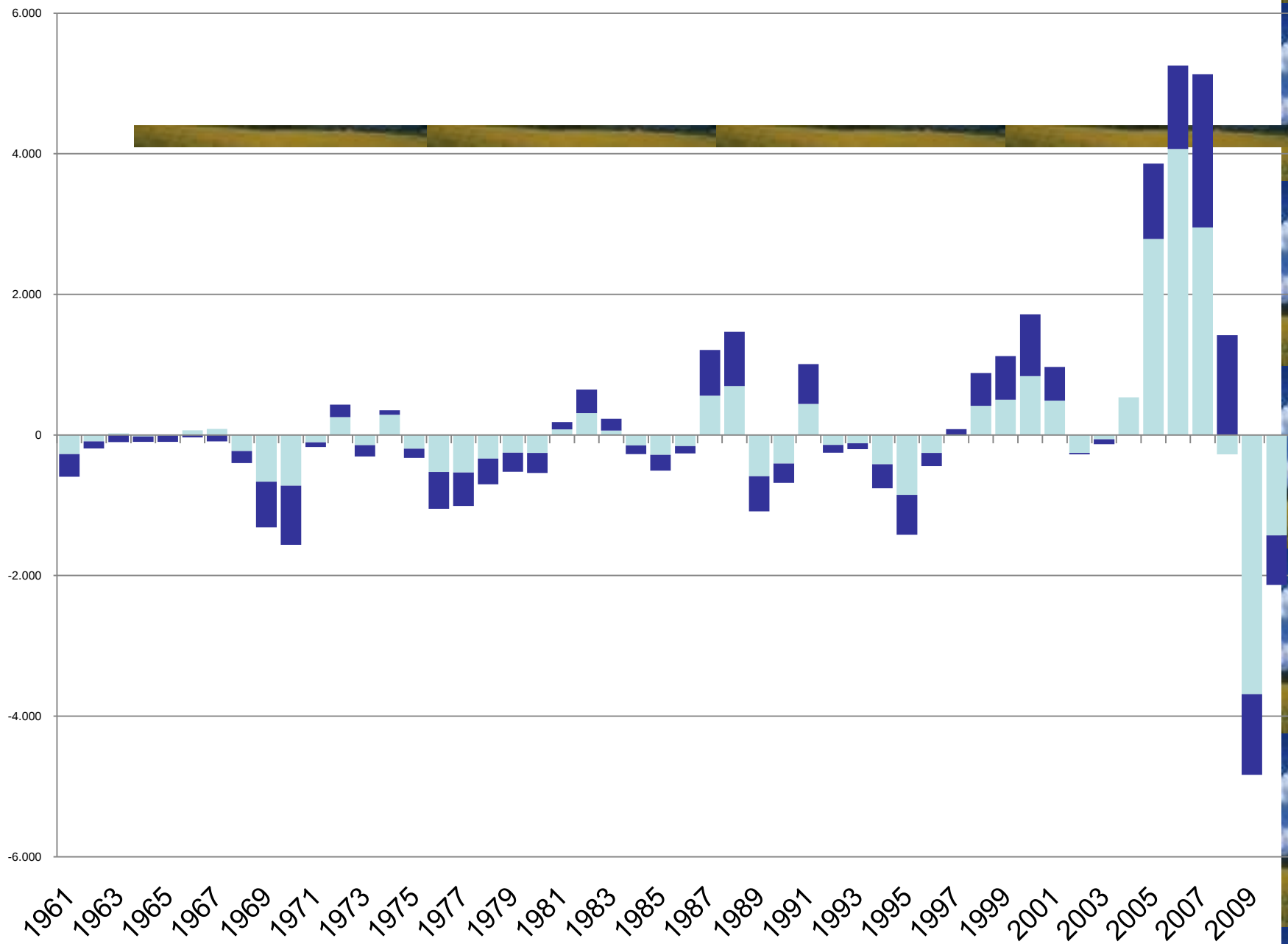
Íslendingar Útlendingar

Aðfluttir umfram brottfluttai

Aðfluttir umfram brottflutta

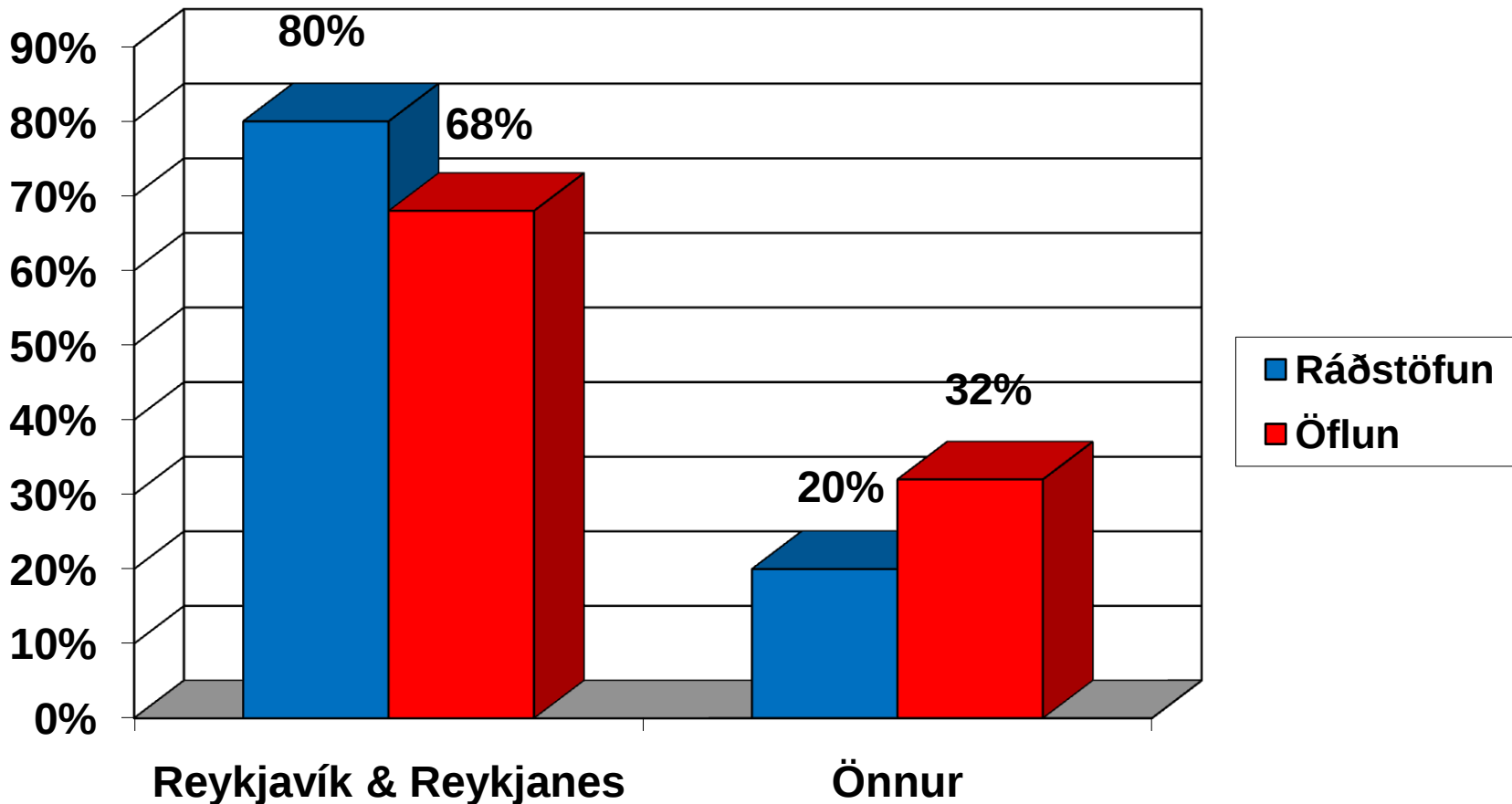
Karlar Konur

Svæðareikingar og Sögulegt samhengi skekkjunnar

- Kynslóðareikingar
- Svæðareikingar
 - Núvirði 40 ma.kr. mv 5% afvöxtunarstuðul er 800 ma.kr.
 - 800 ma.kr.
 - Eða 1.600 ma.kr. með margfeldisáhrifum

Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum

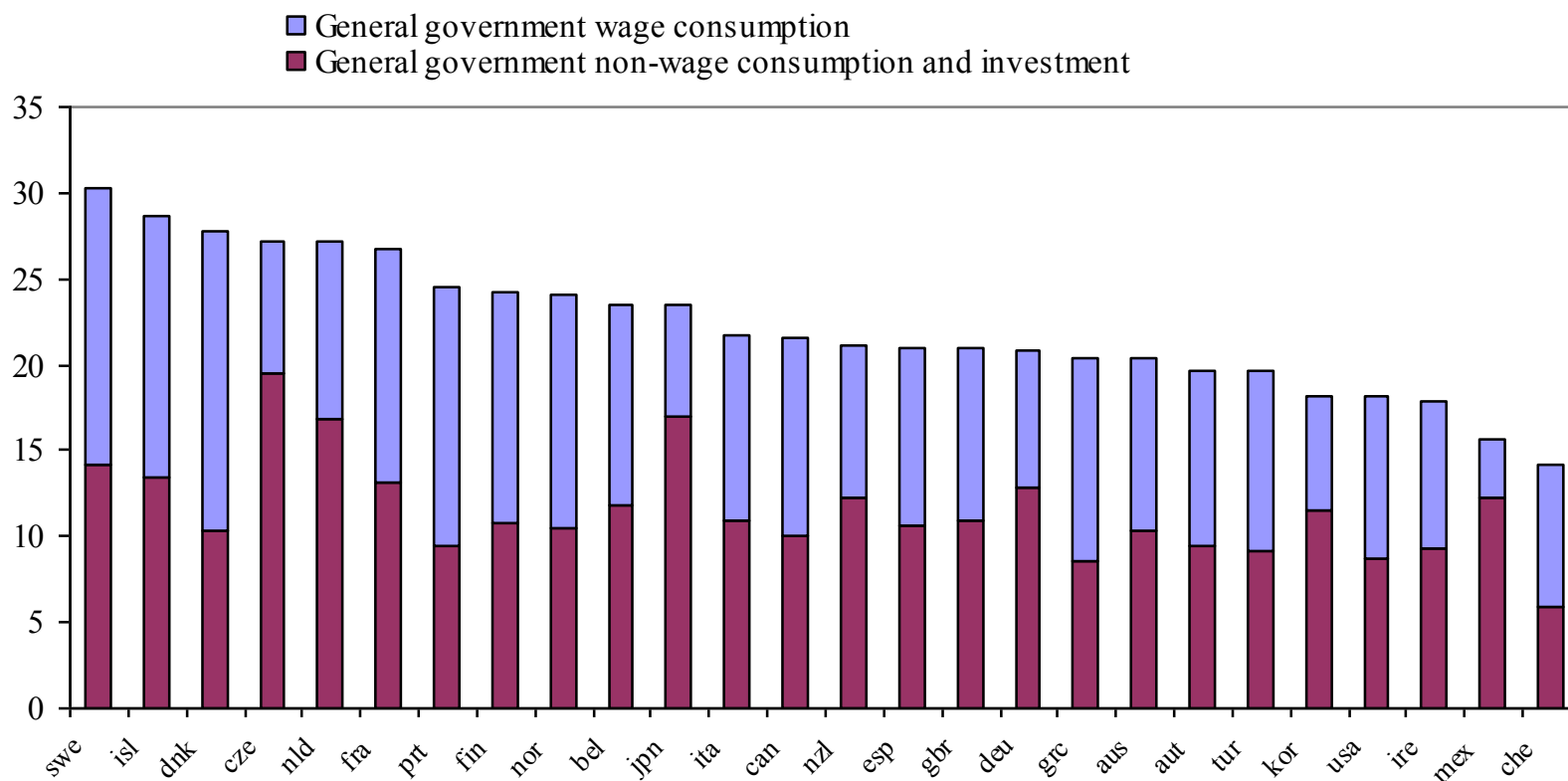

Vísbendingar unnar áfram

- Fínpússning sem eykur muninn á milli svæða
 - Kljúfa Suðurnes frá höfuðborgarsvæðinu
 - Bæta við fjárfestingum hins opinbera og kaupum þess á rekstrarvöru og þjónustu.
 - Þegar litið er á þetta í sögulegu samhengi.
- Fínpússning sem dregur úr muni á milli landssvæða
 - Leiðrétting vegna staðsetningar opinberra stofnanna sem eiga útibú í dreifbýli

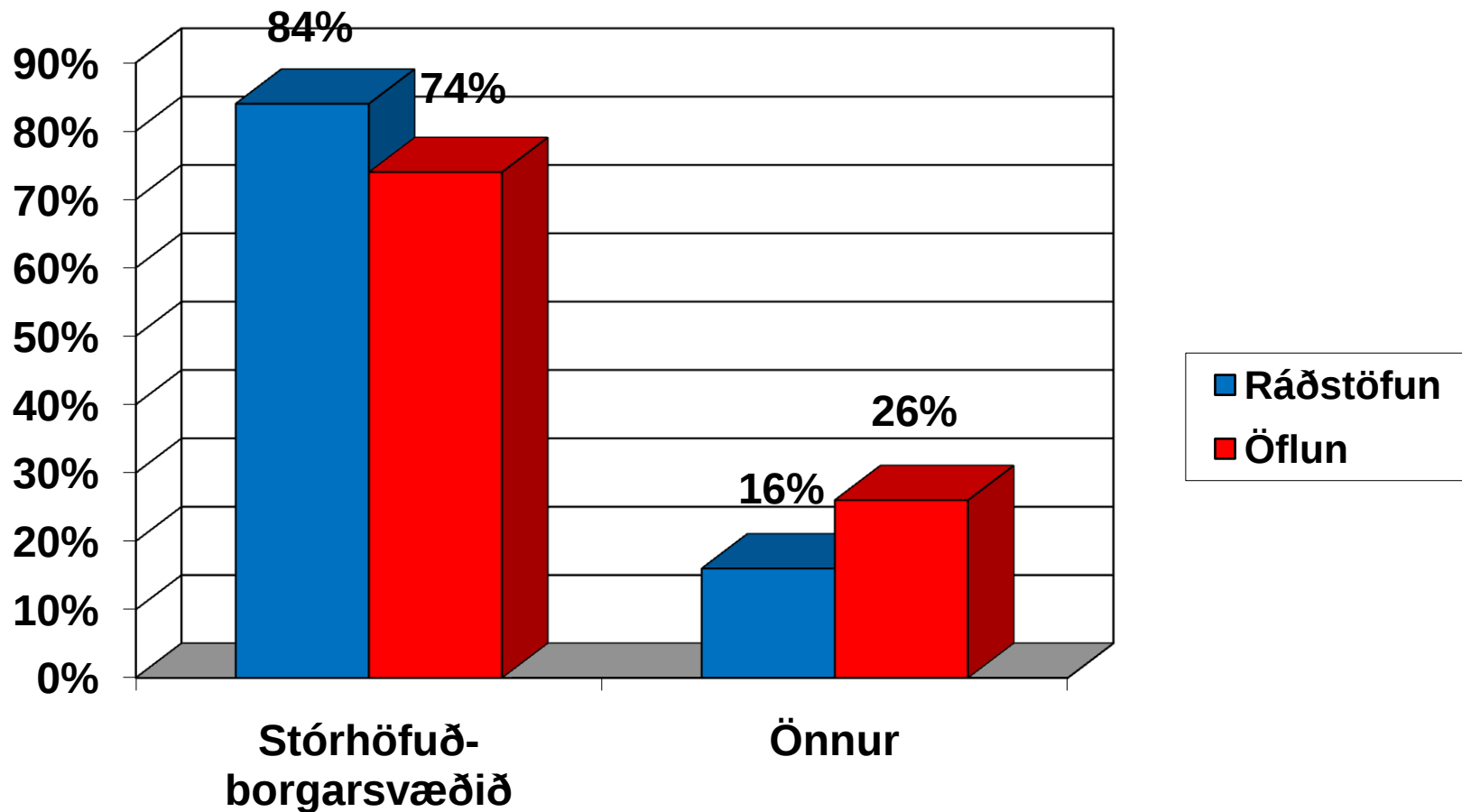
Government consumption and investment

Per cent of GDP, average 1998-2003

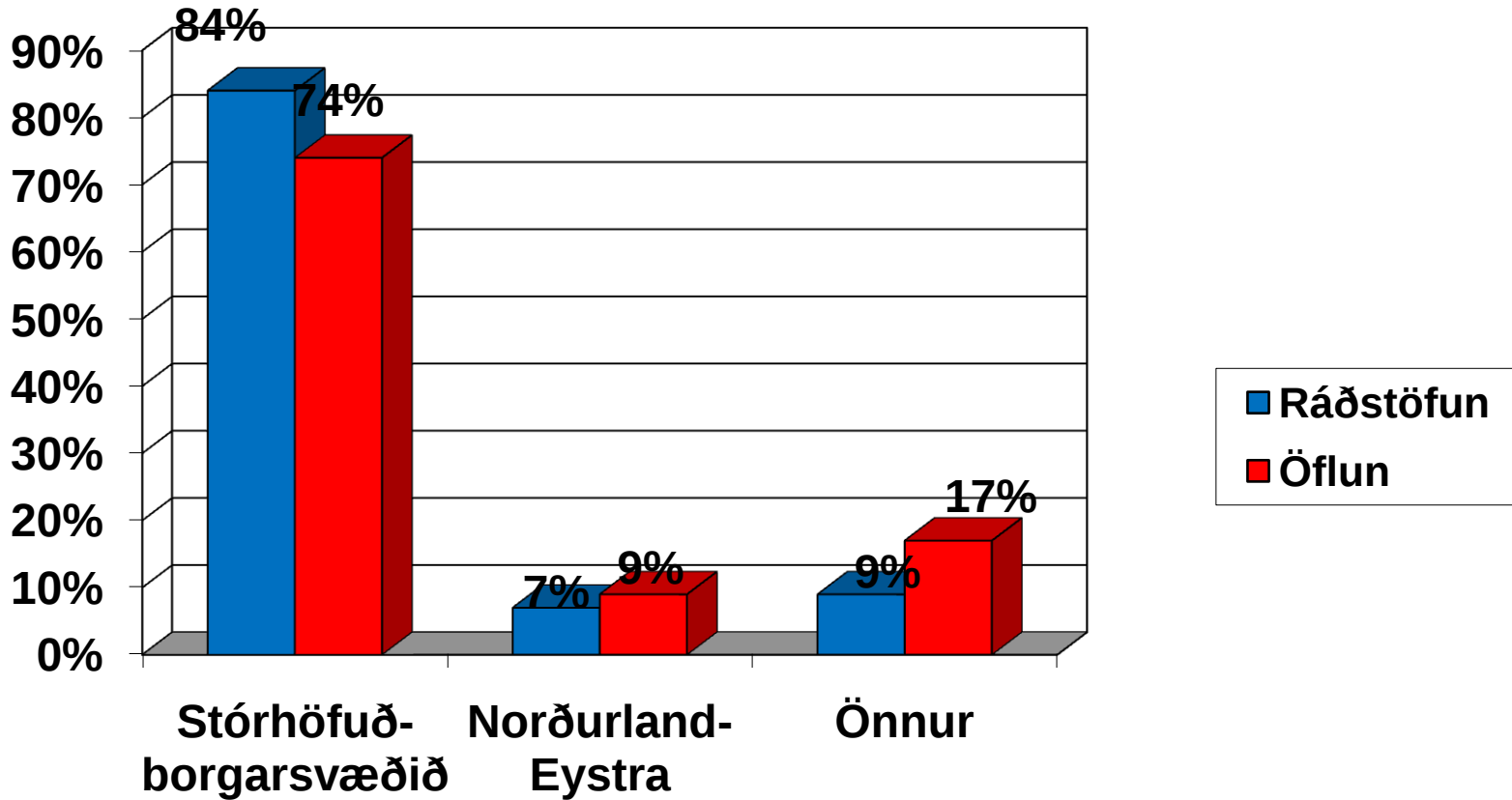

Source: OECD/Berglind Ásgeirsdóttir

Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum

Öflun og ráðstöfun opinbers fjármagns eftir landssvæðum

Tekjuskipting hins opinbera í m.kr.: Tölur Hagstofu Íslands.

	2002	Vægi
1. Rekstrartekjur	351.182	100%
1.1 Eignatekjur	27.315	8%
1.1.1 Frá opinberum fyrirtækjum	7.039	2%
1.1.2 Vaxtatekjur	19.336	6%
1.1.3 Arður og leiga	940	0%
1.2 Skatttekjur	294.347	84%
1.2.1 Skattar á framleiðslu og innflutning	136.879	39%
1.2.2 Skattar á tekjur og eignir	157.468	45%
1.3 Aðrar tekjur	739	0%
1.4 Sala á vöru og þjónustu	28.781	8%

Sundurliðun opinberra útgjalda í m.kr.: Tölur Hagstofu Íslands.

	M.kr. 2002	Vægi 2002
2. Rekstrarútgjöld	328.205	100%
2.1 Rekstrarkostnaður	225.759	69%
2.1.1 Laun og tengd gjöld	120.583	37%
2.1.2 Afskriftir	16.044	5%
2.1.3 Kaup á vöru og þjónustu	89.132	27%
2.2 Vaxtagjöld	26.039	8%
2.3 Framleiðslustyrkir	12.691	4%
2.4 Tekjutilfærslur	63.716	19%